

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
Α' ΛΥΚΕΙΟΥ**

1. Εισαγωγή

Η σύγχρονη κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και πολιτική πραγματικότητα στις κοινωνίες δυτικού τύπου απαιτεί όλο και περισσότερο ανθρώπους οι οποίοι θα διαθέτουν αναπτυγμένες ικανότητες λειτουργικού και κριτικού γραμματισμού (κριτικής εγγραμματοσύνης). Παράλληλα, η τεχνολογική στροφή των τελευταίων χρόνων στην επικοινωνία (π.χ. ο ρόλος των τηλεοπτικών μέσων ενημέρωσης και των Νέων Τεχνολογιών, γενικότερα) και οι συχνές αλλαγές των κοινωνικών και πολιτισμικών δεδομένων απαιτούν από τον σύγχρονο άνθρωπο αφενός ευελιξία στην αντιμετώπιση της επαγγελματικής, οικογενειακής και γενικότερα κοινωνικής ζωής και αφετέρου κριτική ικανότητα ανάγνωσης των ραγδαίων αυτών μεταβολών.

Με όλους τους παραπάνω όρους το σύγχρονο άτομο θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από ευελιξία στην αντιμετώπιση των καταστάσεων, διαχειριστική ικανότητα και οπωσδήποτε επικοινωνιακές και κριτικές αρετές. Για όλους αυτούς τους λόγους πρώτη ικανότητα που θα πρέπει να αποκτήσει είναι η επικοινωνιακή - γλωσσική του επάρκεια, η οποία θα του επιτρέπει να λειτουργεί αποτελεσματικά ως μελλοντικός πολίτης σε όλα τα επίπεδα της καθημερινότητας (στον επαγγελματικό χώρο, στο καθημερινό κοινωνικό και πολιτικό πεδίο, στον χώρο του πολιτισμού κ.λπ.) προς όφελος δικό του και της κοινωνίας.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες της Α' τάξης του Λυκείου βρίσκονται σε ένα μεταιχμιακό σημείο της μαθητικής ζωής τους, καθώς έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση και έχουν εισέλθει σε μια εκπαιδευτική βαθμίδα στην οποία θα πρέπει να πάρουν αποφάσεις για τη διαχείριση του μέλλοντός τους. Παράλληλα, γλωσσικά βρίσκονται σε ένα επαρκές επικοινωνιακό επίπεδο, αφού έχουν κατακτήσει σύνθετες και απαιτητικές δομές της μητρικής τους γλώσσας και αρκετά κειμενικά είδη, έχουν κατακτήσει σε σημαντικό βαθμό γραμματισμούς που έχουν σχέση με τη συμμετοχή τους στη σχολική ζωή και στα επιμέρους διδακτικά αντικείμενα (Μαθηματικά, Ιστορία, Φυσική κ.λπ.), έχουν αντιληφθεί τη λειτουργία της λογοτεχνίας και κάποιοι και κάποιες από αυτούς κι αυτές έχουν διαμορφώσει ορισμένες κλίσεις και τάσεις προς κοινωνικές/ πολιτισμικές δραστηριότητες, οι οποίες μπορεί να συνδέονται είτε με τον κόσμο του αθλητισμού είτε με τον κόσμο της Τέχνης (ζωγραφική, μουσική, κινηματογράφος κ.λπ.) είτε και με τον κόσμο της Τεχνικής (αυτοκίνητα, μηχανές κ.λπ.). Μέσα από τις κλίσεις τους έχουν ενταχθεί σε κάποια (ή κάποιες) κειμενική κοινότητα¹, που τους και τις κάνει ικανούς και ικανές να κινούνται με κάποια σχετική άνεση στο πλαίσιο αυτής της κειμενικής κοινότητας (π.χ. ο νεολογιστικός λόγος, ο λόγος περί αθλητισμού, ο λόγος περί Τέχνης και Τεχνικής κ.λπ.).

Αν όλα τα προηγούμενα ισχύουν, οι απαιτούμενοι γι' αυτές τις δραστηριότητες γραμματισμοί² έχουν κατακτηθεί. Εκείνο που μένει είναι η περαιτέρω καλλιέργεια της ικανότητας των παιδιών να συμμετέχουν με επάρκεια στην πιο απαιτητική σχολική/ γλωσσική καθημερινότητα, αυτήν του Λυκείου, αλλά και στη βαθύτερη κατανόηση της καθημερινής εξωσχολικής —εν πολλοίς επικοινωνιακής— πραγματικότητας από μια σκοπιά κριτική και αναστοχαστική.

Οι αρχές που αναφέρθηκαν πιο πάνω συγκροτούν ένα πλαίσιο για τη διδασκαλία της νέας ελληνικής στην Α' Λυκείου, το οποίο σχετίζεται άμεσα με τη διαμόρφωση ενός νέου

¹ Οι ποικίλες κοινότητες στις οποίες συμμετέχουν οι άνθρωποι χαρακτηρίζονται και διαφοροποιούνται από το είδος και το εύρος των κειμένων που χρησιμοποιούνται σε αυτές.

² Η εξοικείωση με τον λόγο, τις αξίες, τις συμπεριφορές και τα είδη κειμένων που προϋποθέτει η πλήρης συμμετοχή σε καθεμία από αυτές τις κοινότητες.

σχολείου, που θα στοχεύει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και στην κατάκτηση γνώσεων με τρόπο πρόσφορο για τις μαθητικές κοινότητες στις οποίες απευθύνεται, αλλά κυρίως με τρόπο που να καλλιεργεί και να υποστηρίζει τη γλωσσική δημιουργικότητα, την πραξιακή αλλά και την ακαδημαϊκή γνώση.

2. Σκοπός

Σκοπός της διδασκαλίας της νέας ελληνικής γλώσσας στην Α' τάξη του Λυκείου είναι η ενδυνάμωση του *γλωσσικού γραμματισμού* που έχει αποκτηθεί τα προηγούμενα χρόνια σε μια κατεύθυνση περισσότερο *κοινωνιοκεντρική* και λιγότερο *γλωσσοκεντρική*. Σκοπός, δηλαδή, του μαθήματος είναι η απόκτηση γλωσσικής επάρκειας και δεξιοτήτων γραμματισμού τέτοιων, που να δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές και τις μαθήτριες να κινούνται με άνεση στο σχολικό τους περιβάλλον (σχολικός λόγος), αλλά παράλληλα να ανταποκρίνονται στις κοινωνικές ανάγκες του σήμερα και να είναι επαρκώς προετοιμασμένοι ότι οι συνθήκες και οι απαιτήσεις αυτές είναι υπό συνεχή διαμόρφωση και αλλαγή. Τελικώς, η διαμόρφωση μαθητών και μαθητριών που ως μελλοντικοί πολίτες θα είναι σε θέση να ανταποκρίνονται επαρκώς και με κριτικά αντανεκλαστικά στις διαρκώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες.

3. Στόχοι

Μέσα από τη διδασκαλία κάθε μαθήματος επιδιώκεται να αποκτηθούν από τους μαθητές και τις μαθήτριες πρωτίστως γνώσεις και δεξιότητες που σχετίζονται και πηγάζουν από το ίδιο το γνωστικό αντικείμενο του μαθήματος, παράλληλα όμως επιβάλλεται να καλλιεργούνται και αξίες, συμπεριφορές και θέσεις που έχουν σχέση και με την κοινωνία. Ιδιαίτερα μέσω των γλωσσικών μαθημάτων πρέπει να δίνεται η δυνατότητα να καλλιεργηθεί ο τομέας των αξιών, της κριτικής και της στάσης απέναντι στην κοινωνία και στον κόσμο τόσο στις διάφορες διαστάσεις του όσο και στις διάφορες κοινωνικές τάσεις και οπτικές. Για τον λόγο αυτό οι στόχοι διακρίνονται σε καθαρά *γλωσσικούς* και σε *αξιακούς*.

Με τους *γλωσσικούς στόχους* οι μαθητές και οι μαθήτριες επιδιώκεται:

α). Να κατανοήσουν ότι η γλωσσική ποικιλότητα αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό των γλωσσών —άρα και της ελληνικής, να μπορούν να την ερμηνεύουν (ιστορικά και κοινωνικά), να μπορούν να τη διαχειρίζονται ανάλογα με τις απαιτήσεις της επικοινωνιακής περίπτωσης και να κατανοούν ότι συχνά αυτή συνδέεται με τη γλωσσική εμπειρία και την ταυτότητα/ τις ταυτότητες³ των ομιλητών και των ομιλητριών.

β). Να κατανοήσουν ότι η κειμενική ποικιλότητα αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό των γλωσσών και συναρτάται άμεσα με την ποικιλότητα και τη δυναμική των κοινωνικών πρακτικών και των κοινοτήτων, όπου ανήκουν και κατανοούνται τα κείμενα. Στο πλαίσιο αυτό, να είναι σε θέση να κατανοούν, να κρίνουν και να παράγουν με επάρκεια κείμενα (προφορικά, γραπτά και πολυτροπικά) σε ευρεία έκταση κοινωνικών πρακτικών και περιστάσεων (σχολικών και εξωσχολικών). Η κατανόηση και παραγωγή αυτών των κειμένων να αλληλοδιαπλέκεται, ανάλογα με τους στόχους του μαθήματος, και να μην αποτελεί ανεξάρτητη και αποκομμένη εστίαση στο καθένα από αυτά.

γ) Να εξοικειωθούν και να γνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά κειμενικών ειδών (όπως της ερευνητικής εργασίας) και κειμενικών τύπων (όπως του επιχειρηματολογικού, της περιγραφής και της αφήγησης), να μπορούν να τα συνδέουν με τη συνθετότητα των κοινωνικών πρακτικών και να είναι σε θέση να τα χρησιμοποιούν με επάρκεια, προκειμένου να ικανοποιήσουν τις επικοινωνιακές τους ανάγκες.

³ Οι ταυτότητες των ομιλητών και των ομιλητριών είναι πολλές και πραγματώνονται συχνά με διαφορετικές γλωσσικές (αλλά και εξωγλωσσικές) επιλογές, ανάλογα με το κοινωνικό συμβάν και το καταστασιακό πλαίσιο στο οποίο συμμετέχουν.

δ) Να κατανοήσουν ότι τα κείμενα είναι έτσι δομημένα, ώστε να ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένες κοινωνικές περιστάσεις, η δε δομή τους εξασφαλίζεται με τις κατάλληλες γλωσσικές επιλογές σε γλωσσικό (συνοχή) και νοηματικό επίπεδο (συνεκτικότητα). Στο πλαίσιο αυτό κατανοούνται και οι τρόποι ανάπτυξης (οργάνωσης) παραγράφων που χρησιμοποιούνται.

ε) Να κατανοήσουν τον ρόλο που έχει το κανάλι της επικοινωνίας, σε συνάρτηση πάντα με την ιδιαιτερότητα των κοινωνικών πρακτικών, στο είδος του λόγου που παράγεται, να εντοπίζουν και να ερμηνεύουν τις διαφορές μεταξύ προφορικού, γραπτού, υβριδικού (μίξη προφορικού και γραπτού) και πολυτροπικού λόγου και να μπορούν να τις χρησιμοποιούν στον λόγο τους.

στ) Να είναι σε θέση να κινούνται με άνεση ανάμεσα σε καθημερινού και ακαδημαϊκού (επιστημονικού) τύπου κείμενα για την περιγραφή και την υποστήριξη των απόψεών τους.

ζ) Να αποκτήσουν δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού τέτοιες, ώστε να χρησιμοποιούν με επάρκεια τις Νέες Τεχνολογίες τόσο ως παιδαγωγικά μέσα, όσο και ως μέσα για γράφημο/προσωπική έκφραση, διάβασμα και επικοινωνία.

Με τους *αξιακούς στόχους* οι μαθητές και οι μαθήτριες επιδιώκεται:

α) Να είναι σε θέση να εκτιμούν τη γλώσσα των άλλων ως ισότιμη, κάτι που είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία όπως η ελληνική, και γενικότερα να σέβονται και να εκτιμούν την πολιτισμική και γλωσσική διαφορετικότητα.

β) Να χειρίζονται τον λόγο με δημοκρατικό τρόπο σεβόμενοι και σεβόμενες τις απόψεις των άλλων και κυρίως να είναι σε θέση να εκφράζουν με παρρησία τις προσωπικές τους πεποιθήσεις, χωρίς να προσβάλλουν τις πεποιθήσεις των άλλων.

γ) Να είναι μπορούν να αντιστέκονται διά του λόγου σε κάθε μορφή εξουσιαστικού αυθαίρετου λόγου και των παρεπόμενων αυτού.

ε) Να φτάσουν στο σημείο να διακηρύσσουν τον σεβασμό στο περιβάλλον και στην αειφορία.

στ) Να είναι σε θέση να αναγιγνώσκουν και να αντιλαμβάνονται πώς δομούνται μέσω του λόγου διαφορετικές οπτικές για τον κόσμο (π.χ. κριτική κατανόηση του δημόσιου λόγου, ΜΜΕ κ.λπ.).

η) Να κατανοήσουν ότι η νέα παγκόσμια πραγματικότητα με τη συρρίκνωση των αποστάσεων και τη συνεχή κίνηση ανθρώπων, κεφαλαίων, εικόνων και κειμένων αποτελεί στοιχείο που έχει τα θετικά και αρνητικά του και να είναι σε θέση να προάγουν τα θετικά.

θ) Να κατανοήσουν ότι τα νέα μέσα επικοινωνίας (τηλεόραση, Νέες Τεχνολογίες) αποτελούν εγγενές στοιχείο της σύγχρονης κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής πραγματικότητας, στο πλαίσιο των οποίων πρέπει να κατανοούνται οι κειμενικές πρακτικές που αναπτύσσονται σε αυτά.

4. Περιεχόμενο

Το περιεχόμενο στο μάθημα της διδασκαλίας της νέας ελληνικής γλώσσας σε κάθε τάξη είναι ευρύτατο, καθώς περιλαμβάνει δυνάμει μια τεράστια ποικιλία προφορικών, γραπτών και υβριδικών κειμένων, τα οποία εμφανίζονται σε ψηφιακή ή/και πολυτροπική μορφή και παράγονται είτε εντός είτε εκτός σχολικού χώρου. Τα κείμενα αυτά —και επομένως και το περιεχόμενο του μαθήματος— καθορίζονται καταρχάς από το γλωσσικό και γνωστικό επίπεδο των μαθητών και των μαθητριών. Τα κείμενα λειτουργούν ως πόροι από τους οποίους μέσω της διδασκαλίας αντλούνται από τους μαθητές και τις μαθήτριες δεξιότητες σχετικές με την καλλιέργεια της γλώσσας και του γραμματισμού τους, καθώς και της στάσης τους απέναντι στη γλώσσα, τη γνώση και τον κόσμο, δεξιότητες που είναι απαραίτητες για τη διαμόρφωση των νέων ως εγγράμματων, δημοκρατικών και κριτικά σκεπτόμενων πολιτών.

Οι συνεχείς διεθνείς και τοπικές μεταβολές των τελευταίων δεκαετιών στον χώρο της επικοινωνίας και του γραμματισμού δυσκολεύουν σημαντικά την όποια προσπάθεια διαμόρφωσης ακριβούς πλαισίου για τη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων στο σχολείο. Γι' αυτό είναι απαραίτητο να διατυπωθούν ορισμένοι άξονες που θα καταστήσουν σαφές και διαφανές τόσο το βαθύτερο πολιτικό διακύβευμα, το οποίο υπάρχει πίσω από κάθε πρόταση για Πρόγραμμα Σπουδών ή μαθησιακό υλικό, όσο και τις λύσεις που προτείνονται. Οι άξονες γύρω από τους οποίους δομείται το συγκεκριμένο Πρόγραμμα Σπουδών είναι οι εξής:

- α) Γνώσεις για τον κόσμο, στάσεις, αξίες και πεποιθήσεις
- β) Γραμματισμοί και δεξιότητες
- γ) Γνώσεις για τη γλώσσα
- δ) Διδακτικές πρακτικές

Οι άξονες αυτοί αποτυπώνονται στις στήλες των πινάκων που ακολουθούν: στην πρώτη περιγράφονται οι γνώσεις για τον κόσμο που προτείνεται να αποκτηθούν, οι αξίες και οι πεποιθήσεις που πρέπει να καλλιεργηθούν με τη διδασκαλία· στη δεύτερη καταγράφονται οι γραμματισμοί και οι δεξιότητες που προτείνεται να καλλιεργηθούν· στην τρίτη οι γνώσεις για τη γλώσσα που προτείνεται να αποκτηθούν και στην τέταρτη οι διδακτικές πρακτικές που προτείνεται να εφαρμοστούν. Τέλος, στην πέμπτη και τελευταία στήλη, περιγράφονται τα αναμενόμενα από τη διδασκαλία αποτελέσματα με τέτοια διατύπωση, ώστε να είναι δυνατή η αξιολόγησή τους.

- Όσον αφορά **τον πρώτο άξονα**, τις γνώσεις δηλαδή για τον κόσμο, τις στάσεις, αξίες και πεποιθήσεις, λαμβάνεται υπόψη ότι: α) οι μαθητές και οι μαθήτριες της Α' Λυκείου από τη μια έχουν ήδη αποκτήσει πολλές γνώσεις για τον κόσμο, τόσο από τα άλλα μαθήματα όσο και από τα γλωσσικά μαθήματα των προηγούμενων χρόνων, και ότι οι γνώσεις αυτές και τα σχετικά πεδία από τα οποία προέρχονται θα αποτελέσουν τον άξονα γύρω από τον οποίο θα διαβάσουν, θα συζητήσουν αλλά και θα γράψουν κείμενα, και β) αυτά τα παιδιά δεν πάσχουν από έλλειψη πληροφορίας και ενημέρωσης, αφού σχεδόν το κάθε νοικοκυριό έχει τηλεόραση και το μεγαλύτερο ποσοστό υπολογιστή, ενώ δεν υπάρχει παιδί στην ηλικία αυτή που δεν γνωρίζει τα βασικά ως προς την πλοήγηση στο διαδίκτυο. Το πρόβλημα είναι ακριβώς το αντίθετο: υπάρχει υπερπληθώρα πληροφοριών, αλλά (συνήθως) δεν καλλιεργείται στα παιδιά η δυνατότητα μετάλλαξης αυτής της υπερπληροφόρησης σε κριτική ανάγνωση και γνώση. Σημαντικό νέο δεδομένο, που έχει στενή συνάρτηση με το προηγούμενο, είναι το γεγονός ότι η σύγχρονη κοινωνία αποβλέπει —και αυτό επιχειρείται από πολύ μικρές ηλικίες— στη διαμόρφωση καταναλωτικών υποκειμένων με ελάχιστες δυνατότητες αντίστασης. Το σχολείο, επομένως, με τις γνώσεις που θα δώσει για τον κόσμο καλείται να ανταποκριθεί στον νέο αυτό ρόλο, της δημιουργίας πολιτών που θα μπορούν να ανταποκρίνονται στις νέες αυτές προκλήσεις.

Παράλληλα, θα πρέπει να επισημανθεί ότι απώτερος στόχος του σχολείου είναι η παροχή ευρύτερης παιδείας, η οποία θα καλλιεργεί πολλές δεξιότητες στο παιδί, όπως: ευαισθησία σε ζητήματα λογοτεχνίας και Τέχνης, δυνατότητα κριτικού αναστοχασμού σε τρέχοντα (τοπικά και διεθνή) κοινωνικά και πολιτισμικά ζητήματα, γνώσεις και προβληματισμό για τα τρέχοντα παγκόσμια και τοπικά προβλήματα, αλλά και γνώσεις και προβληματισμό που έχουν σχέση με την εθνική ιστορική ιδιομορφία, την πολυπολιτισμικότητα και την ανοχή στο διαφορετικό. Βασικός στόχος δε θα είναι η απλή «έκθεση» των μαθητών και των μαθητριών σε μία μόνο από τις εκδοχές που κυκλοφορούν αλλά σε περισσότερες. Η έμφαση δε θα δίνεται στην απλή αποκωδικοποίηση των κειμένων και σε ερωτήσεις κατανόησης, αλλά στην ανάδειξη των αντιτιθέμενων απόψεων, στην κατανόηση και συζήτηση της επιχειρηματολογίας και της λογικής τους.

Τα ζητήματα αυτά δεν μπορούν, φυσικά, να εξαντληθούν στην Α' Λυκείου ούτε και αποτελούν ύλη η οποία θα πρέπει να καλυφθεί με μια συγκεκριμένη σειρά. Αποτελούν άξονες τους οποίους καλό είναι να έχει υπόψη του κάθε φιλόλογος, ανεξάρτητα από το διδακτικό αντικείμενο που καλείται να διδάξει (π.χ. νέα ελληνική γλώσσα, λογοτεχνία, αρχαία ελληνική γλώσσα), και γύρω από τους οποίους θα μπορούσε να οργανώσει τη διδασκαλία του σε όλα τα γλωσσικά μαθήματα.

Με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι με μια τέτοιου είδους προσέγγιση εξασφαλίζεται τόσο η παροχή γνώσεων όσο και η καλλιέργεια αξιών και προβληματισμού για τον άνθρωπο και τον κόσμο, με την προϋπόθεση βέβαια ότι όλο αυτό το υλικό αξιοποιείται με έναν κατάλληλο διδακτικό σχεδιασμό.

Οι γνώσεις που αποτυπώνονται στην πρώτη στήλη προέρχονται κυρίως, όπως άλλωστε και στις άλλες στήλες, από το ισχύον εκπαιδευτικό υλικό που παρέχεται στους μαθητές και τις μαθήτριες στην Α' Λυκείου, με δεδομένο το γεγονός ότι αυτό δεν αλλάζει. Ο/η εκπαιδευτικός επομένως μπορεί να στηριχθεί στα υπάρχοντα κείμενα, τα οποία δίνονται στο βιβλίο «Έκφραση- Έκθεση. Γενικό Λύκειο. Τεύχος Α'». Παράλληλα, όχι μόνο μπορεί να χρησιμοποιήσει οποιαδήποτε άλλα κείμενα κρίνει ότι καλύπτουν τις διδακτικές του ανάγκες, αλλά επιβάλλεται να κάνει και ο ίδιος και οι μαθητές του κάτι τέτοιο, με δεδομένο το γεγονός ότι τα κείμενα θα πρέπει να εκφράζουν σύγχρονους προβληματισμούς και αναζητήσεις.

Τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν τους κύριους άξονες γύρω από τους οποίους δομούνται οι επιλογές για τη στήλη αυτή και τους οποίους είναι καλό να έχουν υπόψη τους οι φιλόλογοι κατά την προετοιμασία των μαθημάτων τους είναι τα εξής:

- Επιλογή κειμένων τα οποία εκφράζουν ποικιλία απόψεων για το θέμα που διερευνάται.
- Εστίαση στην κριτική διερεύνηση του κόσμου που κατασκευάζουν τα κείμενα.
- Συνδυαστική ανάγνωση της στήλης αυτής με τις άλλες (π.χ. αξιοποίηση γνώσεων για τη γλώσσα, προκειμένου να διαβαστούν καλύτερα οι γνώσεις για τον κόσμο, συνειδητή επιλογή κειμένων με βάση τους γραμματισμούς).
- Έμφαση στην ανάδειξη της ελληνικής κοινωνικής και πολιτισμικής ιδιαιτερότητας, με παράλληλη έμφαση στην κατανόηση της πολυπολιτισμικότητας και του διαφορετικού.
- Βαρύτητα στην ανάδειξη του τοπικού, αλλά και ιδιαίτερη έμφαση στην εξωστρέφεια σε έναν διεθνοποιημένο πια κόσμο.

Είναι χρήσιμο να επισημανθεί, κάτι που ισχύει και για τους άλλους άξονες, ότι η στήλη αυτή δεν παρακολουθεί πιστά τα περιεχόμενα των σχολικών εγχειριδίων, αλλά κινείται σε ένα υψηλότερο επίπεδο αφαίρεσης (όπως συμβαίνει άλλωστε με τα Προγράμματα Σπουδών), παρέχοντας το πλαίσιο για το σχεδιασμό των σχολικών μαθημάτων και την ανάπτυξη μαθησιακού υλικού, γενικότερα. Παρόλα αυτά μέσα σε παρένθεση μετά από τον τίτλο της κάθε θεματικής δίνονται και σελίδες του κύριου σχολικού εγχειριδίου, προκειμένου να έχουν οι εκπαιδευτικοί κάποια εικόνα αναλογίας με το υλικό που είναι συνηθισμένοι και συνηθισμένες να χρησιμοποιούν. Αφετηρία όμως δε θα πρέπει να είναι το υλικό αυτό, αλλά το ζήτημα που θα κληθούν να διερευνήσουν μαζί με τα παιδιά. Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να αντλήσουν και από τις συγκεκριμένες κάθε φορά σελίδες.

Στους δύο τελευταίους (από τους τέσσερις συνολικά) πίνακες που δίνονται στη συνέχεια ο πρώτος αυτός άξονας είναι κοινός, άρα και το περιεχόμενο της στήλης είναι «ανοιχτό», με την έννοια ότι ο/η εκπαιδευτικός (σε συνεργασία με τους μαθητές και τις μαθήτριες) μπορεί να επιλέξει όποια ζητήματα και κείμενα θεωρήσει ότι τον/την εξυπηρετούν, για να επιτύχει τους στόχους των επόμενων στηλών. Ο λόγος αυτής της επιλογής έχει να κάνει με τη γενικότερη φιλοσοφία που διέπει το συγκεκριμένο πρόγραμμα: η καλλιέργεια των γραμματισμών (παραδοσιακών και νέων) και οι γνώσεις για τη γλώσσα μπορούν να υπηρετηθούν με κείμενα οποιουδήποτε περιεχομένου, αρκεί να υπηρετούνται κάποιες βασικές

προϋποθέσεις. Αυτές μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: α) επιλογή θεμάτων που αφορούν ποικίλα κοινωνικά, πολιτισμικά, ηθικά προβλήματα που απασχολούν τους νέους, διεθνή προβλήματα με ενδιαφέρον κ.λπ., β) αξιοποίηση θεματικών ενοτήτων και κειμένων και από τα σχολικά βιβλία αλλά και από όποια άλλη πηγή κριθεί κατάλληλη, και γ) εστίαση και διερεύνηση προβλήματος/ ζητήματος του οποίου παρουσιάζονται διαφορετικές εκδοχές και όχι μόνο μία.

- Ο **δεύτερος άξονας** εστιάζει το ενδιαφέρον του στους γραμματισμούς και τις δεξιότητες που καλύπτει το μάθημα στην Α' Λυκείου. Βασικός στόχος του μαθήματος είναι από τη μια να κατακτήσουν οι μαθητές και οι μαθήτριες τους γραμματισμούς —επομένως και τις δεξιότητες που σχετίζονται με τους γραμματισμούς αυτούς— που εξασφαλίζουν την πλήρη και κριτική συμμετοχή τους ως μελλοντικών πολιτών σε όλα τα επίπεδα του κοινωνικού και πολιτισμικού γίνεσθαι και από την άλλη να διευκολύνει την ίδια τη σχολική πορεία τους, με δεδομένα την ιδιαιτερότητα του σχολικού λόγου και τη σπουδαιότητά του για μια επιτυχημένη σχολική και μετασχολική διαδρομή. Γύρω από τους στόχους αυτούς συγκροτούνται οι προτάσεις που υπάρχουν στη στήλη «*καλλιέργεια γραμματισμών (και δεξιοτήτων)*».

Εδώ και χρόνια το ενδιαφέρον του γλωσσικού μαθήματος στρέφεται πλέον προς την πραγματική ζωή και απομακρύνεται από τις παραδοσιακές αποπλαισιωμένες από τα κοινωνικά συμφραζόμενα διδακτικές πρακτικές. Με την ξεχωριστή στήλη που υπάρχει στους πίνακες επιχειρείται να καταστεί συνειδητό στους εκπαιδευτικούς το εύρος των γραμματισμών, των κειμενικών πρακτικών και των γλωσσικών δεξιοτήτων που επιδιώκεται να καλλιεργηθούν.

Μια προσεκτική ανάγνωση των περιεχομένων της στήλης αυτής θα αναδείξει τρία νέα στοιχεία που προστίθενται: τη χρήση των *Νέων Τεχνολογιών* ως μέσων πρακτικής γραμματισμού (μέσων για διάβασμα, γράψιμο και επικοινωνία), την έμφαση στην ανάδειξη της κειμενικής *πολυτροπικότητας* και την έμφαση στον *κριτικό γραμματισμό*. Και τα τρία αυτά νέα στοιχεία έχουν σχέση με τον τρόπο που προσεγγίζονται η γλώσσα και τα κείμενα. Από τη στιγμή που η γλώσσα θεωρείται αδιαχώριστο στοιχείο από τα καθημερινά κοινωνικά συμβάντα και τις κοινωνικές πρακτικές που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο συγκεκριμένων θεσμών, είναι προφανές ότι δεν είναι δυνατό να αγνοηθεί το γεγονός ότι ένα μέρος της επικοινωνίας σήμερα διεξάγεται μέσω των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ), όπου οι κειμενικές πραγματώσεις συχνά διαφέρουν και η πολυτροπικότητα είναι περισσότερο εμφανής. Απώτερο στόχο της διδασκαλίας αποτελεί η σύνδεση των κειμένων με τη ζώσα καθημερινότητα στο πλαίσιο των θεσμών εντός των οποίων παράγονται. Αν στο πλαίσιο συγκεκριμένων θεσμών και για συγκεκριμένες κειμενικές πραγματώσεις ο ρόλος των ΤΠΕ είναι σημαντικός, αυτό δεν μπορεί παρά να αναδειχθεί και να συζητηθεί. Το ίδιο φυσικά ισχύει και για την παραγωγή λόγου: η ανάλυση του εκάστοτε κοινωνικού συμβάντος είναι αυτή που υπαγορεύει, πέραν των άλλων, και το είδος του κειμένου που θα παραχθεί (με μολύβι και χαρτί, σε υπολογιστή και σε ποιο περιβάλλον, πολυτροπικό και τι είδους πολυτροπικότητα κ.λπ.).

- Ο **τρίτος άξονας**, οι γνώσεις για τη γλώσσα, παραδοσιακά φαίνεται να κυριαρχεί στη γλωσσική διδασκαλία, οι σύγχρονες όμως επιστημονικές συζητήσεις στον εν λόγω τομέα επισημαίνουν δύο σημαντικά ζητήματα σε σχέση με το παρελθόν: ότι η εστίαση στις γνώσεις για τη γλώσσα δεν μπορεί να είναι αυτοσκοπός, αλλά θα πρέπει να εξυπηρετεί την κατανόηση και κριτική ανάγνωση των κειμένων, επομένως και του κόσμου, και ότι οι γνώσεις αυτές δεν πρέπει να ταυτίζονται με τη διδασκαλία της Γραμματικής, με το γνωστό παραδοσιακό περιεχόμενο και τρόπο. Με αυτά ως δεδομένα, το περιεχόμενο των γλωσσικών φαινομένων που εξετάζονται στο παρόν Πρόγραμμα Σπουδών προέρχεται πρωτίστως από τα ισχύοντα διδακτικά εγχειρίδια, με κάποιες προσθήκες ή αλλαγές όπου αυτό επιβάλλεται.

Οι γνώσεις για τη γλώσσα αποτελούν εργαλεία που θα βοηθήσουν τα παιδιά να κατανοούν αλλά και να παράγουν με μεγαλύτερη επάρκεια μεγάλη ποικιλία κειμένων. Παρότι, δηλαδή, οι γνώσεις αυτές παρουσιάζονται σε διαφορετικές ενότητες, προκειμένου να συνδέονται με τα ισχύοντα στις παράλληλες στήλες, πρέπει να αποτελούν καθημερινά εργαλεία, από τα οποία θα χρησιμοποιούνται τα καταλληλότερα για την εξυπηρέτηση των αναγκών που προκύπτουν. Με την έννοια αυτή οι γνώσεις για τη γλώσσα, όπως άλλωστε ισχύει και για τις άλλες στήλες, δεν αποτελούν ύλη που διδάσκεται με συγκεκριμένη και δεδομένη χρονική σειρά. Αποτελούν τα εργαλεία που προσφέρονται, για να καταστήσουν τους μαθητές και τις μαθήτριες επαρκείς εγγράμματους πολίτες σε μια κοινωνία όπου η χρήση του λόγου και των κειμένων παίζει καθοριστικό ρόλο.

Εν κατακλείδι, στη συγκεκριμένη στήλη δίνονται οι κυριότερες κάθε φορά γνώσεις για τη γλώσσα, που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν, προκειμένου αφενός να κατανοηθεί καλύτερα ο κόσμος που αναπαρίσταται στα κείμενα (πρώτη στήλη), αφετέρου να κατακτηθούν πληρέστερα οι προτεινόμενοι γραμματισμοί (δεύτερη στήλη).

- Τέλος, ο **τέταρτος άξονας**, δηλαδή οι διδακτικές πρακτικές, αποτελεί τον χώρο στον οποίο περιγράφονται οι απαραίτητες πρακτικές για την επίτευξη των άλλων στόχων. Δίνεται βαρύτητα σε διδασκαλίες που έχουν πρωταγωνιστές τους μαθητές και τις μαθήτριες, αφού προβλέπονται συλλογή δεδομένων, αναλύσεις, συγκρίσεις κ.λπ., αλλά πρωτίστως έρευνες μικρής ή και μεγαλύτερης έκτασης. Στο πρόγραμμα αυτό, αλλά και στη βαθμίδα του Λυκείου γενικότερα, η έρευνα ως μαθησιακή διαδικασία θεωρείται κομβικής σημασίας, καθώς ενεργοποιεί μαθητές/τριες και διδάσκοντες/σες προς την κατεύθυνση της δημιουργικής ερευνητικής μάθησης. Στην πορεία αυτή προκύπτουν σημαντικά οφέλη και από το αποτέλεσμα που προκύπτει από την έρευνα, αλλά —καμιά φορά ίσως περισσότερο— από την πορεία προς την επίτευξή του. Αυτό σημαίνει ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες δεν καλούνται απλώς να *μάθουν* μια «νέα ύλη», αλλά τους ζητείται να είναι πρωταγωνιστές και πρωταγωνίστριες στη διερεύνηση ποικίλων κοινωνικών, πολιτισμικών, γλωσσικών κ.λπ. ζητημάτων και προβλημάτων.

Η ερευνητική εργασία, ειδικότερα, είναι ένα απαιτητικό κειμενικό είδος, το οποίο παρέχει τα παρακάτω πλεονεκτήματα: καθίσταται ευκολότερα δυνατή η εναλλαγή ανάμεσα στην καθημερινή και την επιστημονική προσέγγιση των ποικίλων ζητημάτων που διερευνώνται (βλ. πρώτη στήλη): με την έρευνα δοκιμάζεται, αξιολογείται και διευρύνεται η γλωσσική επάρκεια των μαθητών και των μαθητριών, αποκτώνται γνώσεις για τον κόσμο και διαμορφώνονται πιο νηφάλιες στάσεις για την ανάγνωση των ποικίλων θεμάτων που διερευνώνται: κατανοείται πολύ καλύτερα η ποικιλία των διαφορετικών οπτικών στην προσέγγιση των ζητημάτων και προκαλείται/ απαιτείται η τεκμηριωμένη τοποθέτηση των παιδιών στις διαφορές αυτές: τέλος, είναι το είδος του κειμένου που επιτρέπει τη με λειτουργικό και κριτικό τρόπο οργανική αξιοποίηση όλων των τεχνολογιών πρακτικής γραμματισμού: του έντυπου και του διαδικτυακού κόσμου κατά την αναζήτηση πληροφοριών και όλων των μέσων παραγωγής γραπτού λόγου κατά τη γραφή (μολύβι, χαρτί, Προγράμματα Επεξεργασίας Κειμένου, Προγράμματα Παρουσίασης κ.λπ.). Έτσι, η ίδια η διαδικασία της παραγωγής λόγου θεωρείται εξίσου σημαντική με τις γνώσεις που αποκτώνται.

Στη στήλη αυτή προτείνονται *ενδεικτικές πρακτικές* που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν από τους εκπαιδευτικούς. Εννοείται ότι δε θα πραγματοποιούν όλες στην τάξη και με συγκεκριμένη σειρά ούτε βέβαια θα είναι αποκομμένες μικροασκήσεις. Αποτελούν ενδεικτικές δραστηριότητες μικρότερων ή ευρύτερων διδακτικών ενοτήτων τύπου σχεδίων εργασίας (project), τις οποίες οι εκπαιδευτικοί θα οργανώσουν με τη δική τους λογική, με την έκταση και τη σειρά που προσφέρεται στην τάξη τους, σύμφωνα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της μαθησιακής τους κοινότητας. Είναι προφανές επομένως ότι σε κάθε ενότητα υπάρχει η δυνατότητα περισσότερων από ένα σχεδίων εργασίας, τα οποία μπορεί να

είναι μικρής ή μεγάλης χρονικής διάρκειας. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο δε δίνονται πολλές διδακτικές ενότητες αλλά ένας περιορισμένος αριθμός (μόνο τέσσερις), με δεδομένη την εβδομαδιαία χρονική διάρκεια του μαθήματος και την έμφαση στη διεκπεραίωση εργασιών διερευνητικού χαρακτήρα, οι οποίες είναι χρονοβόρες.

Επισημαίνεται εδώ με έμφαση ότι ο σχεδιασμός του μαθήματος δε θα πρέπει να γίνεται με βάση τις σελίδες των διαθέσιμων εγχειριδίων, αλλά με βάση τις πρακτικές στις οποίες θα εμπλακούν τα παιδιά, στο πλαίσιο των οποίων θα κατακτηθούν οι γνώσεις για τη γλώσσα, οι γραμματισμοί και οι γνώσεις για τον κόσμο. Στη στήλη αυτή επιχειρείται, επίσης, να αποτυπωθεί σε επίπεδο διδακτικών πρακτικών η δημιουργικότητα του σχεδιασμού της διδασκαλίας, ο οποίος είναι απαραίτητο να γίνεται στην αρχή της σχολικής χρονιάς.

Επισημαίνεται και πάλι με έμφαση ότι οι προτεινόμενες διδακτικές πρακτικές —εκτός του ότι είναι ενδεικτικές— είναι πολλές, όχι για να διδαχθούν όλες, αλλά για να υπάρχει η δυνατότητα επιλογών, προκειμένου να καλύπτονται πολλά και διαφορετικά ενδιαφέροντα (εκπαιδευτικών και μαθητών/τριών) και δεδομένα (τοπικές ιδιαιτερότητες και διαφορές).

Προτεινόμενο πλαίσιο για το Πρόγραμμα Σπουδών της Α' Λυκείου (Νεοελληνική γλώσσα)

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Γλώσσα, γλωσσική ποικιλότητα και γλωσσική αλλαγή (σχολικό βιβλίο: σελ. 16-37, 48-59, 60-65, 70-71)				
Στοχοθεσία: κατανόηση της ύπαρξης γλωσσικής ποικιλότητας (διαχρονικής, γεωγραφικής, κοινωνικής, επιστημονικής) και κριτική σύνδεσή της με κοινωνικές πρακτικές και κειμενικές πραγματώσεις.			Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών και δεξιοτήτων	Γνώσεις για τη γλώσσα		
<p>-Η ποικιλότητα είναι εγγενές χαρακτηριστικό των γλωσσών.</p> <p>-Όλες οι γλώσσες είναι ισότιμες και όλες οι γλωσσικές ποικιλίες είναι γλωσσικά συστήματα που εξυπηρετούν συγκεκριμένες ανάγκες.</p> <p>-Η γλωσσική διαφοροποίηση συναρτάται με γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτισμικά, κ.λπ. δεδομένα.</p> <p>-Η γλωσσική μεταβολή είναι στη φύση των γλωσσών και δεν αποτελεί πρόβλημα.</p> <p>-Οι γλώσσες αλληλοεπηρεάζονται (π.χ. η επιρροή της ελληνικής σε άλλες και από άλλες γλώσσες).</p> <p>-Οι νέοι συμμετέχουν σε διάφορες κοινότητες και ομάδες, όπου η γλωσσική ποικιλία που</p>	<p>-Προφορικός/ καθημερινός λόγος μαθητών (εμπειρία τους): αφήγηση περιστατικών, περιγραφές διαλέκτων και κοινωνικών γλωσσών.</p> <p>-Αξιοποίηση της γλωσσικής ποικιλότητας στον διαφημιστικό λόγο.</p> <p>-Εξοικείωση με τις επιστημονικές προσεγγίσεις (ακαδημαϊκός λόγος) σε σχέση με τη γλωσσική ποικιλότητα και τη γλωσσική αλλαγή (επιστημονικά γραπτά κείμενα, συνεντεύξεις, ομιλίες).</p> <p>-Εξοικείωση με την παραγωγή προφορικού, γραπτού και πολυτροπικού λόγου: περιγραφές διαλέκτων/ κοινωνικών γλωσσών, ανάπτυξη σχετικής επιχειρηματολογίας, κριτική του διαφημιστικού λόγου, επιχειρηματολογία γραπτή, προφορική ενώπιον ακροατηρίου, ερευνητική εργασία για τη γλωσσική ποικιλότητα.</p> <p>-Νέοι γραμματισμοί: αναζήτηση υλικού στο διαδίκτυο, έλεγχος της αξιοπιστίας των πηγών, ανάλυση –</p>	<p>-Είδη της γλωσσικής ποικιλότητας: οριζόντια (γεωγραφική) και κάθετη (κοινωνική) διάκριση στο εσωτερικό μιας γλώσσας.</p> <p>-Γλώσσα- διάλεκτος και ιδίωμα: διαφορές.</p> <p>-Ο ρόλος του γλωσσικού συστήματος στη γλωσσική διαφοροποίηση: ο ρόλος της προφοράς, των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων και του λεξιλογίου στη γλωσσική διαφοροποίηση.</p> <p>-Διακειμενικότητα: αναγνώριση κειμένων που αξιοποιούν συνειδητά και για συγκεκριμένους λόγους τη γλωσσική ποικιλότητα.</p> <p>-Έμφαση στον ρόλο των λεξικογραμματικών επιλογών στη διαμόρφωση της διαφοράς που έχει ένα γραπτό κείμενο ακαδημαϊκού τύπου (ονοματοποίηση, παθητική σύνταξη, λεξιλόγιο, υποταγμένος λόγος) από ένα προφορικό ή πολυτροπικό κείμενο.</p> <p>-Ερμηνεία της ιστορικής διαφοροποίησης της ελληνικής σε</p>	<p>-Συλλογή, μελέτη και κατάταξη διαλεκτικού υλικού από την τοπική κοινωνία ή από διάφορες διαλεκτόφωνες περιοχές.</p> <p>-Επιχειρηματολογία υπέρ/ κατά της γλωσσικής διαφοροποίησης/ ομοιογένειας, ανάδειξη των δεδομένων (κοινωνικών, πολιτισμικών, οικονομικών κλπ.) που προκαλούν τη γλωσσική διαφοροποίηση.</p> <p>-Έρευνα στο διαδίκτυο για την αποτύπωση της διαλεκτικής ή της κοινωνικής γλωσσικής ποικιλότητας.</p> <p>-Καθημερινές και επιστημονικές αντιλήψεις για τη γλωσσική ποικιλότητα: έρευνα με ερωτηματολόγιο σε συμμαθητές ή οικείους, ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων σε ακαδημαϊκού τύπου κείμενο (ερευνητική εργασία).</p> <p>-Επικοινωνία με παιδιά άλλων χωρών και συζήτηση για το ίδιο ζήτημα: η γλωσσική</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:</p> <p>-να ερμηνεύουν το γεγονός ότι η γλώσσα δεν είναι ομοιογενής και να μιλούν γι' αυτό (προφορικά, γραπτά),</p> <p>-να εξηγούν τους λόγους που οδηγούν στη γλωσσική διαφοροποίηση και τη γλωσσική μεταβολή,</p> <p>-να εξηγούν πώς αξιοποιείται στην καθημερινή επικοινωνία η ποικιλότητα αυτή,</p> <p>-να παράγουν και να κατανοούν ποικιλία κειμένων (περιγραφές, αφηγήσεις, επιστημονική μελέτη κ.λπ.) που θα αξιοποιούν τη γλωσσική ποικιλότητα,</p> <p>-να αντιστοιχίζουν κείμενα προφορικά ή γραπτά με την ταυτότητα των παραγωγών τους,</p>

<p>χρησιμοποιούν παίζει σημαντικό ρόλο.</p> <p>-Για διάφορους λόγους (κοινωνικούς, πολιτικούς κ.λπ.) κάποιες γλωσσικές ποικιλίες χρωματίζονται θετικά και κάποιες αρνητικά κατά τη χρήση (κατανόηση και ερμηνεία του φαινομένου).</p>	<p>κατανόηση και σύνθεση πολυτροπικών κειμένων με αξιοποίηση της γλωσσικής ποικιλότητας.</p> <p>-Η ιδιαιτερότητα της γλώσσας που χρησιμοποιούν οι νέοι σε διάφορα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα (π.χ. σύγχρονη γραπτή επικοινωνία, περιβάλλοντα κοινωνικής δικτύωσης).</p> <p>-Διαδικτυακά λεξικά που αναφέρονται στο λεξιλόγιο γεωγραφικών/ κοινωνικών ομάδων</p> <p>-Εξοικείωση με έρευνες συλλογής γλωσσικών δεδομένων που αφορούν την ποικιλία χρήσεων από φυσικούς ομιλητές και ομιλήτριες.</p>	<p>επίπεδο λέξης (π.χ. κλίση), πρότασης (π.χ. σύνταξη) και λεξιλογίου (π.χ. λέξεις που χάθηκαν ή προστέθηκαν).</p>	<p>ποικιλότητα και η αντιμετώπισή της σε διάφορες κοινωνίες.</p> <p>-Προσέγγιση της γλωσσικής ποικιλότητας στον τύπο: έρευνα με τη χρήση σωμάτων κειμένων (π.χ. έρευνα σε δημοσιογραφικό σώμα κειμένων για ανεύρεση λόγων τύπων, αλλά και στοιχείων του καθημερινού προφορικού λόγου. Σύνδεση με την ταυτότητα του εντύπου και τον/τη συγγραφέα).</p> <p>-Έρευνα σε ηλεκτρονικά λεξικά για την ιστορική διαφοροποίηση της ελληνικής.</p> <p>-Μεταγραφές διαλεκτόφωνων κειμένων στην κοινή νέα ελληνική και το αντίθετο· εντοπισμός διαφορών.</p> <p>-Σύγκριση κειμένων από διαφορετικές διαλέκτους/ ιδιώματα· εντοπισμός διαφορών.</p> <p>-Δανεισμός: η ελληνική ως δανείζουσα και δανειζόμενη γλώσσα (έρευνα σε ηλεκτρονικά λεξικά και σώματα κειμένων).</p>	<p>-να εκφράζονται κριτικά ως προς την καταλληλότητα ενός (διαλεκτικού π.χ.) κειμένου σε σχέση με την περίπτωση επικοινωνίας,</p> <p>-να κρίνουν τις απόψεις που εκφράζονται για τη γλωσσική ποικιλότητα.</p>
---	---	--	---	---

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Προφορικός, γραπτός και πολυτροπικός λόγος (σχολικό βιβλίο σελ. 48-59, 92-131, 148-155)				
Στοχοθεσία: η κατανόηση της υφής του προφορικού και του γραπτού λόγου, του υβριδικού (μίξη προφορικού και γραπτού) και πολυτροπικού λόγου, των μεταξύ τους διαφορών και των διαφορετικών χρήσεων και η σύνδεσή τους με μορφές επικοινωνίας και κοινωνικές πρακτικές.				
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών και δεξιοτήτων	Γνώσεις για τη γλώσσα	Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση

<p>-Η χρήση του γραπτού λόγου δεν είναι καθολικό φαινόμενο (υπάρχουν κοινωνίες που έχουν μόνο προφορικό λόγο) και οφείλεται σε συγκεκριμένα δεδομένα (οικονομικά, κοινωνικά κ.λπ.)</p> <p>-Ο διάλογος είναι το βασικότερο είδος προφορικής επικοινωνίας και διέπεται από ενδογλωσσικούς και εξωγλωσσικούς κανόνες.</p> <p>-Τα διαφορετικά μέσα επικοινωνίας (π.χ. έντυπο, υπολογιστής- οθόνη) έχουν ιδιαιτερότητες και διαφορετικές δυνατότητες στην αναπαράσταση του νοήματος.</p> <p>-Ο γραπτός λόγος δεν είναι πιστή απεικόνιση του προφορικού.</p> <p>-Προφορικός, γραπτός και υβριδικός λόγος δεν έχουν αξιολογικές διαφορές, αλλά είναι μορφές λόγου που χρησιμοποιούνται σε διαφορετικές κοινωνικές πρακτικές και περιστάσεις.</p>	<p>-Κατανόηση της ιδιαιτερότητας κάθε μορφής λόγου (προφορικός, γραπτός, υβριδικός, πολυτροπικός) ανάλογα με την κατάσταση επικοινωνίας και το κανάλι επικοινωνίας.</p> <p>-Ικανότητες κατανόησης και χρήσης των ενδογλωσσικών και εξωγλωσσικών κανόνων σε διάφορες μορφές διαλόγου.</p> <p>-Εξοικείωση με γραπτά κείμενα που χαρακτηρίζονται από προφορικότητα (λογοτεχνικά, ηλεκτρονικά κ.λπ.) και διερεύνηση των λόγων που υπαγορεύουν τη γλωσσική αυτή μορφή.</p> <p>-Εξοικείωση με τα στοιχεία γραπτού λόγου που αξιοποιούνται σε προφορικά κείμενα (επιστημονικός λόγος, διαλέξεις κ.λπ.) σε διάφορα πλαίσια και ερμηνεία του φαινομένου.</p> <p>-Καλλιέργεια των κατάλληλων δεξιοτήτων για κατανόηση και παραγωγή λόγου (γραπτού, προφορικού, πολυτροπικού) με βάση την ανάλυση των κοινωνικών πρακτικών στις οποίες ανήκουν ή για τις οποίες παράγονται τα κείμενα.</p>	<p>-Τα βασικά χαρακτηριστικά των προφορικά παραγόμενων κειμένων σε επίπεδο προφοράς, λεξικογραμματικής και κειμενικής οργάνωσης (π.χ. προφορά, προσωδιακά στοιχεία, παύσεις, παρατακτική σύνδεση, παράλειψη συντακτικών όρων, χρήση του ρήματος, εξωγλωσσικά στοιχεία).</p> <p>-Τα βασικά χαρακτηριστικά του γραπτού λόγου σε επίπεδο λεξικογραμματικής και κειμενικής οργάνωσης/ κυρίως σε ακαδημαϊκού τύπου κείμενα (π.χ. ονοματοποίηση, παθητική σύνταξη, υποταγμένος λόγος, είδος παραγράφων και ανάπτυξή τους, οργάνωση της σκέψης). Η συνοχή των κειμένων του προφορικού και του γραπτού λόγου.</p> <p>-Ο ρόλος της στίξης στον γραπτό λόγο.</p> <p>-Χαρακτηριστικά του πολυτροπικού λόγου: ευρεία χρήση και άλλων τρόπων πέρα από τη γλώσσα (εικόνα, μουσική, διαγράμματα κ.λπ.), οργάνωση των πληροφοριών στον χώρο (και όχι στον χρόνο, όπως συμβαίνει στα αμιγώς γλωσσικά κείμενα).</p>	<p>-Μαγνητοφώνηση μιας συνεδρίασης μαθητικής κοινότητας, απομαγνητοφώνηση και καταγραφή πρακτικών ή καταγραφή πρακτικών χωρίς απομαγνητοφώνηση. Εντοπισμός των διαφορών.</p> <p>-Συλλογή δεδομένων από γραπτή ηλεκτρονική επικοινωνία (SMS, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, σύγχρονη συνομιλία/ chat), καταγραφή και ερμηνεία του λόγου που παράγεται (π.χ. υβριδικός λόγος, χρήση ειδικών συμβόλων).</p> <p>-Συστηματική καταγραφή του είδους των κειμένων (προφορικών, γραπτών ή υβριδικών και πολυτροπικών) που οι μαθητές/-τριες χρησιμοποιούν ή παράγουν σε σχολικά και εξωσχολικά πλαίσια.</p> <p>-Οργάνωση διαλόγων σε ποικιλία ζητημάτων μαθητικού ή ευρύτερου ενδιαφέροντος, μαγνητοσκόπηση και ανάλυση των συζητήσεων. Συζήτηση για το πώς ο διάλογος θα μπορούσε να είναι πιο αποτελεσματικός.</p> <p>-Μαγνητοσκόπηση συζήτησης στην τηλεόραση και ανάλυσή της.</p> <p>-Μετατροπή προφορικού λόγου (π.χ. συζήτηση για ανάληψη δράσης σε ένα ζήτημα μαθητικού ενδιαφέροντος) σε</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:</p> <p>-να ανακαλύπτουν γενικά τη διαφορά ανάμεσα σε ένα προφορικό και ένα γραπτό κείμενο με το ίδιο θέμα και να αιτιολογούν την κατάταξή τους,</p> <p>-να εντοπίζουν συγκεκριμένα γραμματικά στοιχεία που προκαλούν τη διαφορά μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου,</p> <p>-να αναλύουν τη σημασία των παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων για τη μετάδοση νοημάτων που δε δηλώνονται γλωσσικά,</p> <p>-να ερμηνεύουν τη συμβολή κάθε τρόπου για τη δόμηση νοημάτων στα πολυτροπικά κείμενα</p> <p>-να κατασκευάζουν πολυτροπικά κείμενα για ποικίλες περιστάσεις (π.χ. πρόσκληση σε εκδηλώσεις),</p> <p>-να κρίνουν αν ένα κείμενο είναι αποτελεσματικό ως προς τη μορφή λόγου που</p>
---	---	---	--	---

⁴ Σχετίζεται με τη δυνατότητα αλλοίωσης του περιεχομένου σε ψηφιακά κυρίως κείμενα. Μέσω της συγκεκριμένης πρακτικής προτείνεται να ασχοληθούν τα παιδιά με τη διαδικασία αυτή, προκειμένου να είναι περισσότερο υποψιασμένα για το πώς διαμορφώνεται συχνά η σύγχρονη κειμενική - επικοινωνιακή πραγματικότητα. Αν από τεχνική άποψη αυτό είναι δύσκολο, μπορεί να διερευνηθεί το ζήτημα αυτό μέσω δημοσιευμάτων στον τύπο, τα οποία αναφέρονται σε τέτοιου είδους διεθνείς πρακτικές.

	<p>-Εξοικείωση με ακαδημαϊκού τύπου εργασίες (κυρίως ερευνητική εργασία) σε ποικίλες μορφές της: προφορική παρουσίαση ενώπιον ακροατηρίου με τη χρήση προγραμμάτων παρουσίασης, γραπτή εργασία, εργασία με στοιχεία πολυτροπικότητας (αξιοποίηση διαγραμμμάτων, πινάκων κ.λπ.).</p> <p>-Εξοικείωση με τις ιδιαιτερότητες που έχει η συγκέντρωση δεδομένων και η παραγωγή λόγου σε ηλεκτρονικά περιβάλλοντα.</p>		<p>γραπτό (διατύπωση ενός κειμένου αρχών για δράση γύρω από το ίδιο θέμα) και το αντίθετο, με ένταξή τους σε επικοινωνιακό πλαίσιο.</p> <p>-Σύγκριση προφορικών και γραπτών κειμένων. Εντοπισμός των γραμματικών στοιχείων που διαφοροποιούν τον προφορικό από τον γραπτό λόγο. Μελέτη του ακαδημαϊκού (επιστημονικού) προβληματισμού στο θέμα αυτό και απόπειρα ακαδημαϊκής προσέγγισης του ζητήματος.</p> <p>-Σχολιασμός της συνέργειας μεταξύ λόγου, εικόνων και φωτογραφιών στα σχολικά κείμενα και σε διαφημιστικό λόγο.</p> <p>-Εστίαση στο φαινόμενο των λατινοελληνικών (greeklish) κατά την παραγωγή ηλεκτρονικού λόγου. Καταγραφή του ακαδημαϊκού προβληματισμού και των απόψεων για το θέμα αυτό στον τύπο. Έρευνα ως προς τη χρήση του ανάμεσα σε συμμαθητές και συμμαθήτριες. Παραγωγή ποικιλίας κειμένων (παρουσίαση στην τάξη, ερευνητική εργασία, δημοσίευση στη σελίδα ή το ιστολόγιο της τάξης κ.λπ.).</p> <p>-Μελέτη του βαθμού πολυτροπικότητας που χρησιμοποιείται στις αρχικές ιστοσελίδες στο διαδίκτυο και σύνταξη σχετικού κειμένου ακαδημαϊκού τύπου (ερευνητική εργασία).</p> <p>-Σύγκριση των πρωτοσέλιδων τίτλων εφημερίδων και κατάταξή τους σε ειδικό</p>	<p>χρησιμοποιείται (προφορικός, γραπτός, πολυτροπικός κ.λπ.) και να εξηγούν τον ρόλο που έχει η τεχνολογία στη διαμόρφωση πολυτροπικών/ πολυμεσικών κειμένων.</p>
--	---	--	--	---

			<p>πίνακα ως προς τα χαρακτηριστικά τους (προφορικότητα, στοιχεία γραπτού λόγου, πολυτροπικότητα).</p> <p>-Επιλογή ενός (ή και περισσότερων) πολυτροπικού/ πολυμεσικού κειμένου (π.χ. διαφήμιση) και προσπάθεια αλλοίωσης⁴ του περιεχομένου του με την αξιοποίηση κατάλληλου λογισμικού. Διαπιστώσεις ως προς το πώς κατασκευάζονται τα μηνύματα σήμερα.</p>	
--	--	--	---	--

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Το κείμενο: η δομή, τα χαρακτηριστικά του και η ποικιλότητά του (σχολικό βιβλίο σ. 16-20, 44-47, 66-76, 141-159, 199-250, 271-278)				
Στοχοθεσία: κατανόηση της έννοιας του κειμένου στη γλώσσα και σε άλλους τρόπους επικοινωνίας, των βασικών στοιχείων της δομής ποικίλων κειμενικών ειδών και τύπων, καθώς και των χαρακτηριστικών που παίρνει το κείμενο ανάλογα με το είδος στο οποίο εντάσσεται και την κοινωνική πρακτική όπου ανήκει. Έμφαση στην ερευνητική εργασία και στις διαφορετικές μορφές που παίρνει η αφήγηση, η περιγραφή και η επιχειρηματολογία ανάλογα με το κειμενικό είδος.			Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών και δεξιοτήτων	Γνώσεις για τη γλώσσα		
<p>-Επιλογή κειμένων που αφορούν ποικίλα κοινωνικά, πολιτισμικά, ηθικά κ.λπ. θέματα και προβλήματα —τοπικά και διεθνή, τα οποία απασχολούν ή/και ενδιαφέρουν τους νέους και τις νέες, βλ. και σχετικό εισαγωγικό κεφάλαιο για τους αξιακούς στόχους.</p> <p>-Αξιοποίηση θεματικών ενοτήτων και κειμένων από τα σχολικά βιβλία για το μάθημα της γλώσσας, αλλά και από κάθε άλλη πηγή που κρίνεται πρόσφορη και κατάλληλη</p> <p>-Εστίαση και διερεύνηση ενός προβλήματος/ ζητήματος του οποίου παρουσιάζονται διαφορετικές εκδοχές και όχι μόνο μία.</p> <p>- Η καθημερινή αλλά και η επιστημονική εκδοχή</p>	<p>-Αναγνώριση του κειμένου ως βασικού συστατικού της επικοινωνίας, εντοπισμός των δομικών χαρακτηριστικών του (συνδέονται στενά με το είδος των κοινωνικών πρακτικών που ανήκουν) και του ρόλου της γλώσσας και άλλων τρόπων στη συγκρότηση της ιδιομορφίας του.</p> <p>-Κριτική εξοικείωση με την αφήγηση και τις ποικίλες εκδοχές της: η αφήγηση στο σχολικό πλαίσιο, η αφήγηση σε ποικίλες κοινωνικές πρακτικές της καθημερινότητας, η αφήγηση στη λογοτεχνία, τη διαφήμιση, τον πολιτικό λόγο κ.λπ.</p> <p>-Κατανόηση της αφήγησης σε σχέση με τις ταυτότητες των αφηγητών και το πλαίσιο στο οποίο παράγονται. Δεν υπάρχουν αντικειμενικές αφηγήσεις.</p> <p>-Η περιγραφή ως κειμενικός τύπος σε ενδοσχολικά και εξωσχολικά συμφραζόμενα: η περιγραφή στο σχολικό πλαίσιο, σε ποικίλες κοινωνικές πρακτικές</p>	<p>-Ο ρόλος της γλώσσας στη συγκρότηση της ιδιαιτερότητας των κειμένων: η συνοχή, η συνεκτικότητα και τα γλωσσικά μέσα με τα οποία εξασφαλίζεται, ο ρόλος του υποταγμένου λόγου στα ακαδημαϊκού τύπου κείμενα, του ονόματος (ονοματοποίηση), ο ρόλος του επιθέτου ως μηχανισμού περιγραφής ή αξιολόγησης σε περιγραφικά και αφηγηματικά κείμενα, ο ρόλος της σύνταξης (ενεργητική- παθητική, θέση των όρων της πρότασης), η χρήση του ρήματος (χρόνοι, ποιόν, είδη ρημάτων), η χρήση του ευθέος και του πλάγιου λόγου, οι τρόποι σύνδεσης των πληροφοριών (κειμενικοί δείκτες, επαναλήψεις, δεικτικές αντωνυμίες κ.λπ.).</p> <p>-Μακροκειμενικές επιλογές (επιλογές σε επίπεδο οργάνωσης του κειμένου και όχι σε επίπεδο πρότασης) και ιδιαιτερότητα των κειμένων (π.χ. επιλογές ως προς την οργάνωση του χρόνου σε αφηγηματικά κείμενα, ως προς το είδος της εστίασης σε περιγραφικά κείμενα).</p> <p>-Η παράγραφος ως δομή στα διάφορα κειμενικά είδη (θεματική περίοδος, σχόλια, κατακλείδα) και ο ρόλος της παραγράφου στη συνοχή και τη συνεκτικότητα των κειμένων.</p>	<p>-Αξιοποίηση των ΤΠΕ και ανάδειξη με διάγραμμα των δομικών μερών των κειμένων και σύγκριση της δομής διαφόρων κειμενικών ειδών και τύπων.</p> <p>-Σύνταξη πλαγιότιτλων για την ανάδειξη της νοηματικής αλληλουχίας, την πυκνωση του κειμένου και τη συγκρότηση περίληψης. Σύνταξη περιλήψεων με συγκεκριμένο σκοπό (προκειμένου, π.χ. να αξιοποιηθεί στη συγγραφή ενός ευρύτερου κειμένου).</p> <p>-Μετατροπή πολυσημειωτικών/ πολυτροπικών αφηγήσεων σε γλωσσικές και το αντίστροφο.</p> <p>-Αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών για συλλογή δεδομένων (κείμενα από το διαδίκτυο), μεταφορά των δεδομένων και συγκρότηση περίληψης σε Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου, αξιοποίηση των περιλήψεων για τη συγγραφή ενός τελικού κειμένου.</p> <p>-Αλλαγές και εμπλουτισμός κειμένων που έχουν παραχθεί από τα παιδιά με την αξιοποίηση των Νέων</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:</p> <p>-να συντάσσουν ποικιλία κειμενικών ειδών και τύπων με συνοχή και συνεκτικότητα και να αναγνωρίζουν τα δομικά χαρακτηριστικά τους,</p> <p>-να πυκνώνουν το λόγο και να αξιοποιούν τις περιλήψεις ως βάση για την παραγωγή ευρύτερων κειμένων,</p> <p>-να αναγνωρίζουν τη λειτουργία και συνέργεια των τρόπων σε διαφορετικά πολυτροπικά κείμενα (αφηγηματικά, περιγραφικά, επιχειρηματολογικά),</p>

<p>των ζητημάτων που διερευνώνται.</p>	<p>της καθημερινότητας, στη λογοτεχνία κ.λπ.</p> <p>-Η περιγραφή και η αφήγηση ως κειμενικοί τύποι που ενυπάρχουν σε πολλά και διαφορετικά κειμενικά είδη.</p> <p>-Η ερευνητική εργασία ως κειμενικό είδος: τα είδη (μικρής έκτασης- βιβλίο, παρουσίαση ποσοτικών- ποιοτικών δεδομένων) και οι ιδιαιτερότητές τους.</p>	<p>-Η διερεύνηση του ρόλου της πολυτροπικότητας στο νόημα ενός κειμένου (σύμβολα, τυπογραφικά στοιχεία, εικόνες, ήχοι, κ.λπ.).</p> <p>-Η διαφορετική δομή και οργάνωση ενός διαδικτυακού κειμένου σε σχέση με ένα συμβατικό [π.χ. ο ρόλος των συνδέσμων (links), του μενού πλοήγησης, του χάρτη της ιστοσελίδας κ.λπ. και πώς όλα αυτά επηρεάζουν την αλληλουχία του νοήματος σε σχέση με το έντυπο].</p> <p>-Οι ιδιαιτερότητες μιας ερευνητικής εργασίας σε τρεις διαφορετικές μορφές: παρουσίαση σε ακροατήριο μέσω Προγράμματος Παρουσίασης (έμφαση στη θεματική περίοδο, χρήση του ουσιαστικού και της ονοματικής φράσης, χρήση πολυτροπικών στοιχείων), σε γραπτή μορφή (έμφαση στη λογική διάρθρωση που υπαγορεύει το έντυπο) και σε διαδικτυακή μορφή.</p> <p>-Έμφαση στο πώς ενσωματώνονται πληροφορίες από άλλα κείμενα σε ερευνητικές εργασίες, πώς γίνονται οι βιβλιογραφικές παραπομπές και πώς παρατίθεται η βιβλιογραφία.</p>	<p>Τεχνολογιών: του διαδραστικού πίνακα για την επεξεργασία κειμένων, των Προγραμμάτων Επεξεργασίας Κειμένων για τη βελτίωση των κειμένων, του διαδικτύου (π.χ. ιστολόγια) για τη δημοσίευση των κειμένων.</p> <p>-Σύγκριση κειμένων που ανήκουν στον ίδιο τύπο (περιγραφή, αφήγηση, επιχειρηματολογία, ερευνητική εργασία), εντοπισμός και ερμηνεία των διαφορών (αξιοποίηση των σωμάτων κειμένων).</p> <p>-Εντοπισμός και ερμηνεία των διαφορών των περιγραφικών κειμένων στο σχολικό και σε άλλα πλαίσια (π.χ. ταξιδιωτικοί οδηγοί).</p> <p>-Εντοπισμός της επίδρασης των τρόπων (γλώσσα, εικόνα, σύμβολα κλπ.) σε συνδυασμό με την κατάσταση και το μέσο επικοινωνίας (π.χ. έντυπο, οθόνη, προφορικός λόγος) στη συγκρότηση της κειμενικής ιδιαιτερότητας.</p> <p>-Διερεύνηση και καταγραφή της δομής ψηφιακών κειμένων σε σχέση με τα συμβατικά.</p> <p>-Μετατροπή ενός συμβατικού κειμένου (π.χ. επιστημονική μελέτη) σε διαδικτυακό κείμενο. Έμφαση στον εντοπισμό των αλλαγών που παρουσιάζονται στη δομή με τη μετατροπή του σε υπερκείμενο.</p>	<p>-να αναγνωρίζουν τον τρόπο οργάνωσης των πληροφοριών σε αφηγηματικά, περιγραφικά κ.λπ. κείμενα,</p> <p>-να εντοπίζουν τα γλωσσικά στοιχεία που «δείχνουν» το πλαίσιο επικοινωνίας στο οποίο το κείμενο παραπέμπει.</p>
--	---	---	---	---

			-Πειραματισμός με τη δημιουργία πολυμεσικών κειμένων (δημοσίευση αποκλειστικά σε ψηφιακά περιβάλλοντα).	
--	--	--	---	--

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Γλώσσα, κοινωνία και επικοινωνία (σχολικό βιβλίο σελ. 16-38, 39-42, 44-47, 48-59, 60-65, 82-87)				
Στοχοθεσία: κατανόηση της σχέσης γλώσσας και κοινωνίας, του τρόπου με τον οποίο η μία επηρεάζει την άλλη καθώς και των παραμέτρων αυτής της αλληλεπίδρασης				
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών και δεξιοτήτων	Γνώσεις για τη γλώσσα	Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
<p>-Επιλογή κειμένων που αφορούν ποικίλα κοινωνικά, πολιτισμικά, ηθικά κ.λπ. θέματα και προβλήματα —τοπικά και διεθνή, τα οποία απασχολούν ή/και ενδιαφέρουν τους νέους και τις νέες, βλ. και σχετικό εισαγωγικό κεφάλαιο για τους αξιακούς στόχους.</p> <p>-Αξιοποίηση θεματικών ενοτήτων και κειμένων από τα σχολικά βιβλία για το μάθημα της γλώσσας, αλλά και από κάθε άλλη πηγή που κρίνεται πρόσφορη και κατάλληλη</p> <p>-Εστίαση και διερεύνηση ενός προβλήματος/ ζητήματος του οποίου παρουσιάζονται διαφορετικές εκδοχές και όχι μόνο μία.</p> <p>- Η καθημερινή αλλά και η επιστημονική εκδοχή των</p>	<p>-Καλλιέργεια της ικανότητας για προσαρμογή του λόγου στις ποικίλες κοινωνικές/ επικοινωνιακές περιστάσεις.</p> <p>-Αναγνώριση του σημαντικού ρόλου της εκάστοτε κοινωνικής πρακτικής στον προσδιορισμό της γλώσσας και του είδους του κειμένου που χρησιμοποιείται.</p> <p>-Αναγνώριση των λειτουργιών της γλώσσας σε συνάρτηση με τους κοινωνικούς ρόλους/ ταυτότητες, τις κοινωνικές σχέσεις και τις κοινωνικές πρακτικές.</p> <p>-Καλλιέργεια της ικανότητας για κατανόηση της στενής σχέσης και αλληλεπίδρασης που έχει η γλώσσα με την κοινωνία και τις ποικίλες κοινωνικές πρακτικές. Η σχέση αυτή αποτυπώνεται στη γλωσσική ποικιλότητα και πολυμορφία της αλλά και στις</p>	<p>-Ο ρόλος των λειτουργιών της γλώσσας (αναφορική, ποιητική κ.λπ.) στην κατασκευή της οπτικής του μηνύματος/ κειμένου.</p> <p>-Ο ρόλος της πολυσημίας στην κατασκευή των οπτικών ενός κειμένου (διαφορετικές ερμηνείες κειμένου στη διαπραγμάτευση του νοήματος).</p> <p>-Οι λεκτικές πράξεις, η επιτελεστικότητα του προφορικού ή/και του γραπτού λόγου (ορισμένα κείμενα, π.χ. πιστοποιητικά, δεν μας πληροφορούν απλώς, αλλά «επιτελούν» αυτό που αναφέρουν).</p> <p>-Τα κείμενα είναι πολυφωνικά: ενσωματώνουν «φωνές» που αποτυπώνονται συχνά μέσω στοιχείων της κοινωνικής γλώσσας ή ποικιλίας που επιλέγουν να ενσωματώσουν (π.χ. λεξιλόγιο από τη γλώσσα των νέων, καθαρεύουσα, επιστημονικούς όρους ή σύνταξη). Οι επιλογές αυτές αναδεικνύουν χρήσιμα στοιχεία για την ταυτότητα και την οπτική των συντακτών</p>	<p>-Ανάλυση μέσω της γλώσσας και των άλλων τρόπων κειμένων της καθημερινότητας (περιοδικά, τύπος, σώματα κειμένων), προκειμένου να αναδειχθεί πώς αναπαριστώνται μέσω του λόγου διάφορες κοινωνικές ομάδες (π.χ. μετανάστες, γυναίκες, νέοι κ.λπ.). Ανάδειξη των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων.</p> <p>-Ανάλυση κειμένων και εντοπισμός των γλωσσικών στοιχείων που αποκαλύπτουν την κοινωνική θέση των συγγραφέων και τις κοινωνικές σχέσεις των συνομιλητών σε περίπτωση διαλόγου. Εντοπισμός της προσπάθειας ομιλητών να «κρύψουν» ή να τονίσουν την κοινωνική τους ταυτότητα.</p> <p>-Ανάλυση κειμένων από τον διαφημιστικό λόγο και ανίχνευση του ρόλου της ποιητικής λειτουργίας, των κειμενικών τύπων (περιγραφή, αφήγηση) και της πολυτροπικότητας στην κατασκευή της οπτικής που θέλουν να επιβάλλουν στον</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:</p> <p>-να διακρίνουν ότι κάθε χρήση της γλώσσας είναι κοινωνικά διαφοροποιημένη και σχετίζεται με τις ταυτότητες των ομιλητών/τριών, αλλά και με καταστασιακά δεδομένα,</p> <p>-να εντοπίζουν τις κοινωνικές συνδηλώσεις σε ένα κείμενο,</p> <p>-να αναγνωρίζουν ότι η γλώσσα δε μεταφέρει απλώς ένα ουδέτερο μήνυμα, αλλά εγγράφονται σε αυτό οπτικές του κόσμου,</p> <p>-να αξιοποιούν τις</p>

<p>ζητημάτων που διερευνώνται.</p>	<p>ταυτότητες που κατασκευάζουν οι άνθρωποι σε κάθε περίπτωση.</p> <p>-Να αντιλαμβάνονται ότι στη γλώσσα αποτυπώνονται πάντα οπτικές θέασης του κόσμου, γι' αυτό οι γλωσσικές επιλογές υποδηλώνουν πολιτικές (με μία ευρύτερη έννοια) επιλογές.</p> <p>-Οι απόψεις του ακαδημαϊκού λόγου για τη σχέση γλώσσας, κοινωνίας και επικοινωνίας.</p>	<p>ενός κειμένου.</p> <p>-Εντοπισμός σε κείμενα προφορικά ή γραπτά στοιχείων που επιχειρούν να προκαταλάβουν την άποψη του ακροατή/ αναγνώστη (π.χ. όπως είναι φυσικό, προφανώς, είναι λογικό κ.λπ., χρήση πρώτου πληθυντικού προσώπου στα ρήματα, αλλά και τρόπος οργάνωσης των επιχειρημάτων/ πληροφοριών κ.λπ.)</p>	<p>αναγνώστη/ θεατή.</p> <p>-Ανάλυση κειμένων δημοσιογραφικού λόγου (π.χ. σώματα κειμένων), εντοπισμός της διείσδυσης διάφορων κοινωνικών γλωσσών (γλώσσα των νέων, επιστημονικός λόγος, εκκλησιαστική ορολογία) και ερμηνεία του φαινομένου.</p> <p>-Καταγραφή και ανάλυση μιας συνομιλίας (π.χ. ενηλίκων, εφήβων) και ανάδειξη των ταυτοτήτων που αναδεικνύονται.</p> <p>-Σύγκριση προφορικών ή γραπτών κειμένων που προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά πεδία (π.χ. δημοσιογραφία, εκκλησία, επιστημονική κοινότητα) και προσεγγίζουν το ίδιο ζήτημα: εντοπισμός, ανάδειξη και συζήτηση των διαφορών.</p> <p>-Ανάλυση διαδικτυακών ή/και πολυμεσικών κειμένων και εντοπισμός των μέσων (γλωσσικών, πολυτροπικών, συμφραστικό πλαίσιο κ.λπ.) που συνεισφέρουν στην οπτική των συντακτών.</p> <p>-Ανάλυση σελίδων κοινωνικής δικτύωσης και ανάδειξη των κόσμων που αναπαρίστανται, των σχέσεων με τον πραγματικό κόσμο και των κοινωνικών ταυτοτήτων. Ανάλυση της γλώσσας και των άλλων τρόπων που χρησιμοποιούνται σε δημοφιλείς στα παιδιά σελίδες κοινωνικής δικτύωσης.</p>	<p>γνώσεις τους για τη γλώσσα, προκειμένου να ξεκλειδώσουν τα νοήματα αλλά και τις οπτικές αυτές,</p> <p>-να αναγνωρίζουν τον επιστημονικό προβληματισμό για τις σχέσεις γλώσσας και κοινωνίας και να παράγουν κείμενα ανάλογου προβληματισμού.</p>
------------------------------------	--	--	--	---

5. Μεθοδολογία

Η διδακτική μεθοδολογία που υιοθετείται έχει τα στοιχεία των μαθητοκεντρικών, ομαδοσυνεργατικών και κοινωνικο-εποικοδομιστικών εκείνων αντιλήψεων για τη διδασκαλία, οι οποίες στοχεύουν στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών και των μαθητριών, στην ενίσχυση της μάθησης μέσω της συνεργασίας, στην αλλαγή του ρόλου των διδασκόντων και διδασκουσών σε βοηθούς και συνεργάτες/τριες των παιδιών και στην κατάκτηση γραμματισμών και δεξιοτήτων απαραίτητων για μια αποτελεσματική διαχείριση της ζωής τους.

Πιο συγκεκριμένα:

α) Τα κείμενα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως προϊόντα επικοινωνίας, ως γλωσσικές και νοηματικές δομές, ως φορείς ιδεολογικών και κοινωνικοπολιτισμικών νοημάτων και ως προϊόντα για αξιολόγηση. Για τον λόγο αυτό τα διάφορα γλωσσικά και γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα, όπως και η ανάπτυξη των παραγράφων παρουσιάζονται άμεσα συνυφασμένα με τις κειμενικές κατηγορίες στις οποίες ανήκουν.

β) Δίνεται έμφαση στην ανάδειξη των αντιτιθέμενων απόψεων που υπάρχουν στα κείμενα, στην κατανόηση και συζήτηση της λογικής τους και στην ανάδειξη της βαθύτερης πολιτικής τους διάστασης.

γ) Προτείνεται να χρησιμοποιούνται για τη διδασκαλία κυρίως γλωσσικοί/σημειωτικοί πόροι και θέματα με τα οποία έχουν εξοικείωση οι μαθητές και οι μαθήτριες και οι οποίοι έχουν ευκολότερα την πιθανότητα να γίνουν αντικείμενα διαπραγμάτευσης στην τάξη. Παράλληλα, προτείνεται μια σταδιακή μετάβαση από το οικείο στο λιγότερο οικείο και από τον καθημερινό στον σχολικό και επιστημονικό λόγο. Η αξιοποίηση των γνώσεων για τη γλώσσα βοηθάει σημαντικά τα παιδιά να κατανοήσουν πώς οργανώνεται μέσω του λόγου η μετάβαση αυτή.

δ) Οι παραπάνω πόροι μπορεί να προέρχονται είτε από τα διδακτικά εγχειρίδια τα οποία έχουν στη διάθεσή τους τα παιδιά είτε από άλλες πηγές έντυπου και ψηφιακού υλικού, συμπεριλαμβανομένου και του υλικού που υπάρχει στα σχολικά εγχειρίδια άλλων μαθημάτων της ίδιας ή και άλλων τάξεων. Σε κάθε περίπτωση οι πόροι αυτοί, όπως και τα διαθέσιμα εγχειρίδια, δεν προσεγγίζονται από την οπτική της ύλης που πρέπει να διεκπεραιωθεί πιστά από τους/τις εκπαιδευτικούς. Προτείνονται ως πηγές που μπορούν να αξιοποιηθούν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, ανάλογα με το πόσο εξυπηρετούν το εκάστοτε διδακτικό σχέδιο, όπου και δίνεται η βαρύτητα. Με τον τρόπο αυτό κάθε εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να κάνει τις επιλογές του στον οριζόντιο και στον κάθετο άξονα (των τεσσάρων ενοτήτων) και να δομήσει σε συνεργασία και με τους μαθητές του το δικό του πρόγραμμα.

ε) Το διδακτικό αυτό σχέδιο έχει τα χαρακτηριστικά σχεδίου εργασίας (project), στο πλαίσιο του οποίου δίνονται ρόλοι και προβλήματα προς διερεύνηση/ επίλυση στα παιδιά. Στην προσπάθεια αυτή διεκπεραίωσης των ρόλων τους και επίλυσης των προβλημάτων οι μαθητές και οι μαθήτριες έχουν την ευκαιρία να εστιάσουν στην αναζήτηση και ανάγνωση κειμένων και γενικότερα στην πρόσληψη και παραγωγή προφορικού, γραπτού και πολυτροπικού λόγου.

στ) Δίνεται έμφαση στην ανάδειξη της ελληνικής κοινωνικής και πολιτισμικής ιδιαιτερότητας, με παράλληλη έμφαση στην κατανόηση της πολυπολιτισμικότητας και του διαφορετικού, καθώς και στην ανάδειξη του τοπικού, αλλά με ιδιαίτερη έμφαση στην εξωστρέφεια σε έναν διεθνοποιημένο κόσμο.

ζ) Οι γνώσεις για τη γλώσσα προσφέρονται με τέτοιο τρόπο, ώστε στόχος να είναι η εξυπηρέτηση της κατανόησης και της κριτικής ανάγνωσης των κειμένων, επομένως και του κόσμου. Η συστηματική ή περιπτωσιακή διδασκαλία της

μικροδομής της νέας ελληνικής γίνεται μόνο για μορφοσυντακτικά φαινόμενα στα οποία δείχνουν να δυσκολεύονται οι μαθητές και οι μαθήτριες ή επηρεάζουν αρνητικά την εκφραστική ή ορθογραφική εικόνα των γραπτών τους κειμένων.

η) Οι μαθητές και οι μαθήτριες, παρά την κοινή σχολική τους διαδρομή, έχουν διαφορετικές προσωπικές εγγράμματα διαδρομές (π.χ. δίγλωσσα παιδιά, παιδιά με ειδικότερες ανάγκες, παιδιά από περισσότερο ή λιγότερο προνομιούχα κοινωνικά στρώματα), τις οποίες η διδασκαλία είναι απαραίτητο να λαμβάνει υπόψη της, να σέβεται προσπαθώντας και να επενδύει στη διαφορά ως αφετηρία για δημιουργικότητα.

θ) Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) αντιμετωπίζονται ως παιδαγωγικά μέσα αλλά και ως μέσα πρακτικής γραμματισμού. Ως παιδαγωγικά μέσα προτείνεται να αξιοποιούνται προκειμένου να διευκολύνουν τη γλωσσική διδασκαλία. Προς αυτήν την κατεύθυνση προτείνεται μεταξύ άλλων η αξιοποίηση των διαδραστικών πινάκων, των ηλεκτρονικών λεξικών και των σωμάτων κειμένων, των Προγραμμάτων Επεξεργασίας Κειμένου αλλά και περιβαλλόντων του διαδικτύου (π.χ. άντληση αυθεντικού υλικού, ιστολόγια ως περιβάλλοντα δημοσίευσης των μαθητικών εργασιών, Wikis ως περιβάλλοντα συμπαραγωγής λόγου κ.λπ.). Ως μέσα πρακτικής γραμματισμού προτείνεται να αναδεικνύεται η ιδιαιτερότητά τους κατά την παραγωγή και πρόσληψη λόγου (π.χ. ιδιαιτερότητες της παραγωγής λόγου σε περιβάλλοντα επεξεργασίας κειμένου και παρουσίας, παραγωγή διαδικτυακών, πολυμεσικών κειμένων κ.λπ.).

ι) Η ιδιαίτερη βαρύτητα που δίνεται στην αξιοποίηση των ΤΠΕ δεν αγνοεί την έλλειψη υποδομών στο ελληνικό σχολείο. Μεγάλο μέρος των διδακτικών πρακτικών μπορούν να ολοκληρωθούν με τη συλλογή διαδικτυακών κειμένων και εκτός σχολείου ή να αξιοποιηθεί το γεγονός ότι όλα σχεδόν τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε υπολογιστές και κυρίως το γεγονός ότι οι εξωσχολικές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού τους είναι συχνά πολύ πλούσιες.

ια) Αναγνωρίζεται όλο το εύρος της γλωσσικής ποικιλότητας και προτείνεται η προσέγγιση και αξιοποίησή της στην τάξη.

ιβ) Τα κείμενα αντιμετωπίζονται ως κοινωνικές μονάδες, η παραγωγή των οποίων δεν κατακτάται εύκολα. Έτσι, προτείνεται η έμφαση στην κατανόηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του κάθε κειμενικού είδους/ τύπου που καλούνται τα παιδιά να γράψουν, η προσέγγιση της παραγωγής λόγου ως διαδικασίας –που σημαίνει ότι καταβάλλεται προσπάθεια και δίνεται χρόνος στην παραγωγή αλλά και τη βελτίωση των κειμένων που γράφονται. Στο πλαίσιο αυτό η παραγωγή λόγου δε γίνεται ευκαιρικά κάποιες φορές τον χρόνο, όπως συνηθίζονταν με την «έκθεση ιδεών», αλλά αποτελεί οργανικό στοιχείο των σχεδίων εργασίας που διεκπεραιώνουν τα παιδιά.

ιγ) Επιχειρείται συχνά η συγκριτική μελέτη κειμένων που εκφράζουν διαφορετικές απόψεις πάνω στο ίδιο θέμα και η διερεύνηση των αιτίων που τις προκαλούν.

ιδ) Η παρουσίαση λογοτεχνικών έργων μπορεί να αποτελέσει ευκαιρία για ανάπτυξη εκ μέρους των μαθητών και των μαθητριών προσωπικού λόγου, προφορικού, γραπτού ή πολυτροπικού, ο οποίος θα περιέχει τόσο την τεκμηρίωση των απόψεών τους όσο και την έκφραση αισθητικών προτιμήσεων και γλωσσικών πειραματισμών (παιχνίδια ύφους, μιμήσεις γλωσσικών ιδιωμάτων των ηρώων κ.λπ.). Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται να αξιοποιηθούν ανάλογες προτάσεις του Π.Σ. της λογοτεχνίας για την ίδια τάξη.

ιε) Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στον ρόλο του/της διδάσκοντα/σας: δημιουργεί τις προϋποθέσεις μάθησης με το είδος του σχεδίου εργασίας που επιλέγει, επενδύει στις

προϋπάρχουσες γνώσεις και το πολιτισμικό υπόβαθρο των παιδιών, ενθαρρύνει την παραγωγή λόγου δίνοντας χρόνο και χώρο στα παιδιά και γνωρίζει να συνδυάζει τη διδασκαλία ενώπιον όλης της τάξης (μετωπική διδασκαλία) με εναλλακτικές μορφές διδασκαλίας (π.χ. ομαδική).

ιστ). Οι ώρες που προσφέρονται για τη διδασκαλία του μαθήματος στην Α' Λυκείου είναι λίγες, για αυτό οι εκπαιδευτικοί καλό είναι να αξιοποιούν κάθε ευκαιρία για την καλλιέργεια των προτεινόμενων γραμματισμών στα παιδιά, όπως: άλλα μαθήματα της φιλολογικής ζώνης (π.χ. Αρχαία, Λογοτεχνία), άλλες σχολικές πρακτικές (π.χ. ποικίλα προγράμματα) και ποικίλες σχολικές εκδηλώσεις (π.χ. μαθητικές κοινότητες, γιορτές, εκδηλώσεις).

6. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση των μαθητών και των μαθητριών στην Α' Λυκείου θα πρέπει να είναι κατά βάση ανατροφοδοτική και θα πρέπει να αφορά όχι μόνο τον μαθητή και τη μαθήτρια, αλλά το μάθημα στο σύνολό του. Ο έλεγχος της διδακτικής επιτυχίας μπορεί να γίνεται με διάφορες μεθόδους, όπως:

α) Η παρακολούθηση της εξέλιξης των μαθητών με βάση τη συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία, τον βαθμό και την έκταση της συνεργασίας με τον/την εκπαιδευτικό, με τη βελτίωσή τους στους επιδιωκόμενους γραμματισμούς. Η αξιολόγηση επομένως είναι ενσωματωμένη στη διδακτική διαδικασία, στο πλαίσιο της οποίας οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αποτιμήσουν τόσο την αποτελεσματικότητα της δικής τους διδασκαλίας όσο και τις επιδόσεις των παιδιών.

β) Η αυτοαξιολόγηση σε τακτά χρονικά διαστήματα, που θα στηρίζεται σε φάκελο (portfolio), όπου θα αποθηκεύεται το υλικό που παράγει το κάθε παιδί. Το υλικό αυτό θα αποτελεί το σημείο αναφοράς, προκειμένου να συζητούνται η πρόοδος των παιδιών και τα σημεία που χρειάζονται περαιτέρω βελτίωση. Ο φάκελος αυτός μπορεί να είναι σε ηλεκτρονική μορφή (e-portfolio), συμπληρώνεται από τα ίδια τα παιδιά, αποτελεί εργαλείο συνεργασίας και δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση μέσο πίεσης και εκφοβισμού.

γ) Η ετεροαξιολόγηση, σε τακτά επίσης χρονικά διαστήματα, που θα γίνεται μέσω της ανταλλαγής και σχολιασμού κειμένων μεταξύ των παιδιών. Η διαδικασία αυτή μπορεί να γίνεται σε κάθε φάση της παραγωγής γραπτού λόγου, πρωτίστως, και προτείνεται να αξιοποιείται κάθε πρόσφορο μέσο (πίνακας, διαδραστικός πίνακας, προτζέκτορας, φωτοτυπικό μηχάνημα κ.λπ.). Εννοείται και εδώ ότι η βαρύτητα δίνεται στην άσκηση της κριτικής σκέψης των παιδιών, στον σεβασμό της άποψης των συμμαθητών, στη διάθεση για γόνιμη συνεισφορά και στο ομαδικό πνεύμα.

ε) Με τη χρήση ειδικών δοκιμασιών, μέσω των οποίων θα ελέγχεται η πρόοδος που έχει επιτευχθεί σε σχέση με τους στόχους του Π.Σ. Οι εκπαιδευτικοί μπορεί να διαμορφώνουν στη διάρκεια των μαθημάτων κάποιες ειδικές δοκιμασίες, προκειμένου να αποτυπώσουν την ως τότε πρόοδο των παιδιών τους. Οι δοκιμασίες αυτές επιβάλλεται να κινούνται στη λογική του Προγράμματος Σπουδών (π.χ. κατανόηση ή παραγωγή συγκεκριμένου κειμενικού είδους μονοτροπικού ή πολυτροπικού, για το οποίο θα παρέχεται το πλήρες επικοινωνιακό πλαίσιο) και να μην είναι αποκομμένα τεστ αποτύπωσης γνώσεων.

Γενικότερα, η όλη μεθοδολογία της αξιολόγησης θα πρέπει να διέπεται από το γενικότερο πνεύμα του Προγράμματος Σπουδών και να στοχεύει στην υλοποίηση των διακηρυγμένων στόχων του.